

יוליה ארד

עבודת דוקטור

אירוניה לשונית בדו-שיח ברומן

Pride and Prejudice

לג'יין אוסטן ובעיבודיו לקולנוע ולטלוויזיה: השוואה בין מקור לתוצרי התעביר בכלים פרגמטיים

מנחות: פרופ' אלדעה ויצמן, פרופ' רחל ויסברוד

1. תקציר

בעבודה זו אנו מנתחים את דפוסי האירוניה הלשונית בקטעי דו-שיח במקור האנגלי של הרומן *Pride and Prejudice* ל-Jane Austen, ומשווים ביניהם לבין דפוסי האירוניה בתרגומו העברי, "אהבה וגאווה", מאת המתרגמת טלה בר. בהתבסס על הגישה הפרגמטית לחקר התרגום ולהגדרת האירוניה המילולית, מוגדרים ונבחנים האמצעים הלשוניים השונים המשמשים לביטוי דברי האירוניה בשפת המקור ובשפת היעד, תוך עריכת הקבלה ביניהם. מטרת ההשוואה לבדוק אם האירוניה מועברת, ואם כן - באיזו מידה ובאילו אמצעים לשוניים. בבסיסה של עבודה זו מונחת ההנחה כי ההבדלים בין השפות שבהן נכתבו ספר המקור וספר המטרה, ובין הרקע התרבותי והחברתי שלתוכו נכתבו, מחייבים לעתים שימוש באמצעים לשוניים שונים בתרגום על מנת להגיע לאפקט אירוני הזהה, או לפחות דומה, לזה שבמקור. משום כך, במקרים שבהם לא ניתן להשתמש בתרגום באמצעים זהים לאילו שבמקור בשל מחסרים מסוגים שונים, אנו בודקים אם הופעלו מנגנוני פיצוי על מנת למצוא אמצעים אחרים, שיתפקדו בצורה דומה מבחינה פרגמטית. כמו כן, אנו בודקים אם הפערים היו אכן בלתי נמנעים כי נבעו מההבדל בין דפוסי שיח מקובלים וניתן להם פיצוי על ידי המתרגמת כאשר התאפשר הדבר, או אפשר היה להימנע מהם או לפצות עליהם, ולכן יש לראות בהם משום הזחה בתרגום.

הניתוח מביא למסקנה שלרוב מועברת הנימה האירונית של הרומן האנגלי גם בגרסתו העברית, אם כי בעוצמה מוחלשת משהו, ושבמקרים שבהם ניכרת פגיעה משמעותית בדרגת האירוניה, היא אכן קשורה בהזחות היוצרות חוסר התאמה פרגמטית בין האמצעים הלשוניים בתרגום לאלה שבמקור. ההזחות העיקריות לובשות דמות של תרגום מילולי מדי, של אובדן רכיבי משמעות של מבעים מתורגמים ביחס למקוריים, של שינויים לא נחוצים המביאים להתרחקות יתר מהטקסט המקורי, של השמטות של מבעים בעלי חשיבות, ובמקרים נדירים אף של טעויות לשוניות. לסיכום, נראה שלפחות ברומן זה, חרף המחסרים הלשוניים והתרבותיים הקיימים, בהחלט ניתן לפצות בהצלחה על רובם המכריע וליצור יצירה מתורגמת בעלת אפקט אירוני פרגמטי הדומה לזה של היצירה המקורית.